

Н. Б. Отрешко

Постгуманізм

ПОСТГУМАНІЗМ (від *пост...* і [гуманізм](#)) — соціально-філософська течія, що досліджує переосмислення людської ідентичності та ролі людини у контексті розвитку технологій, науки та культури. До головних ідей П. зараховують: подолання [антропоцентризму](#), ідею кіборгізації та покращення людського організму, [конструктивізм](#) та перформативність при формуванні самоідентичності сучасної людини. П. заперечує пріоритет людини та її особливої позиції у світі, пропонує рівноправний розгляд усіх форм життя та не людських суб'єктів, відкидає дихотомічне мислення, підкреслює гібридність та нечіткість кордонів між людиною та іншими формами життя, вивчає можливості технологій для розширення та модифікації людського існування з метою покращення фізичних та когнітивних здібностей, а також для створення гібридних форм життя, аналізує конструктивістські та перформативні аспекти людської ідентичності, суб'єктності та відкидає ідею фіксованої сутності людини. Американський соціолог Д. Гаравей, авторка праці «A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century» («Маніфест кіборгів: наука, технології та соціалістичний фемінізм наприкінці двадцятого століття», 2006), запропонувала концепцію кіборга як гібридної істоти, що поєднує біологічне та технологічне, природне і штучне. Кіборг стає метафорою для розуміння сучасної людини, що не може бути визначеною в рамках традиційних категорій, таких як стать, раса або клас. Ця концепція кидає виклик традиційним уявленням про фіксовану ідентичність. Д. Гаравей наголошує на трансформаційному потенціалі технологій і виступає за феміністичну політику, що охоплює гібридність, множинність і соціальну справедливість. Італійський і австралійський філософ Р. Брайдотті у праці «Transpositions: On Nomadic Ethics» («Транспозиції: про кочову етику», Кембридж, 2006) розвинула П., зосереджуючись на питаннях ідентичності, статі, тіла та взаємодії між людиною і технологією. Вона є прихильницею концепції «трансформативного тіла», що не обмежене біологічними рамками і може бути модифіковане та розширене за допомогою технологій. Р. Брайдотті закликає до космополітичного підходу, що відкидає національні та етнічні кордони на користь визнання особою приналежності до світової спільноти і вирішення глобальних проблем. Критики П. застерігають від непередбачуваних наслідків і ризиків втручання у складні системи, такі як біологія чи свідомість людини, що може призвести до ненавмисних побічних ефектів або незворотної шкоди; наголошують на необхідності ретельних етичних

міркувань і всебічної оцінки ризиків перед тим, як застосовувати трансформаційні технології людського тіла; стверджують, що ситуація виходу за межі біологічних обмежень може зруйнувати важливі аспекти людського досвіду — вразливість, смертність, боротьбу за сенс. П. не помічає або недооцінює етичні дилеми та наслідки, що виникають у результаті вдосконалення людських здібностей та створення нових форм розумного життя. Зосередження на збільшенні людських здібностей може призвести до посилення соціальної нерівності або навіть до створення нового класу «надлюдей», які могли б домінувати або пригнічувати інших. Це, у свою чергу, може спричинити «постлюдський розкол» і маргіналізацію тих, хто не може дозволити собі або отримати доступ до технологій вдосконалення. Критики висловлюють занепокоєння прийняттям за аксіому єдиного бачення «постлюдини», що ризикує стерти унікальні перспективи, традиції та ідентичності, які роблять внесок у багатство людського існування. Також надмірна зосередженість на індивідуальному вдосконаленні може відвернути увагу та ресурси від вирішення нагальних екологічних проблем.

Бібліографічний опис:

Постгуманізм / Н. Б. Отрешко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-879890>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).